

Kiusaamisen ennalta ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma perusopetuksessa ja toisella asteella

Laadittu 2025.

Sisällys

Johdanto	3
1. Kiusaamisen ennalta ehkäisevän työn perusteet	4
2. Kiusaamisen määritelmä.....	5
2.1 Kiusaamisen muodot	6
2.2 Kiusaaminen rikoksena	8
2.3 Kiusaamisen seuraukset.....	8
2.4 Ilmoitusvelvollisuus.....	9
3. Kiusaamisen ennaltaehkäisy	9
3.1 Kiusaamisen ennaltaehkäisyä ohjaavia yleisiä periaatteita.....	10
3.2 Yksiköiden hyvinvointityö osana kiusaamisen ennaltaehkäisyä Orimattilassa	13
3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy Orimattilassa.....	15
3.4 Kiusaamisen selvittely perusopetuksessa (KiVa-prosessi) ja lukiossa	16
3.5 Apua kiusaamiseen	18
3.6 Linkkejä ja vinkkejä	18
KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY	19
Lähteet	21

Johdanto

Koulun turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen on osa jokaisen koulussa oppilaiden kanssa työskentelevän työtä. Kiusaamisen ennalta ehkäiseminen ja turvallisuuden edistäminen sisältyvät useisiin kohtiin opetussuunnitelmien perusteissa. Kouluilla tehtävä hyvinvointityö ja hyvinvointiopetus ovat osa kiusaamisen ennalta ehkäisevää toimintaa.

Orimattilan kaupungin kiusaamisen ennalta ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman tarkoitus on antaa tietoa kiusaamisesta ilmiönä sekä antaa työvälineitä kiusaamisen ennaltaehkäisevässä työssä ja siihen puuttumisessa. Suunnitelma pohjaa eri lakeihin, suunnitelmiin ja opetussuunnitelmaan. Sen tarkoitus on ohjata koulujen toimintaa ja saada yhtenäiset toimintatavat kaikkiin kaupungin yksiköihin. Suunnitelma päivittyy tarpeen mukaan.

1. Kiusaamisen ennalta ehkäisevän työn perusteet

Useat lait ja suunnitelmat suojaavat lapsia ja nuoria ja toisaalta velvoittavat koulun aikuisten toimintaa. Kaikkeen koulussa esiin tulevaan epäasialliseen käytökseen on puututtava kunkin tilanteen edellyttämällä tavalla. Orimattilan kaupungin yksiköiden kiusaamisen ennaltaehkäisevä työ perustuu mm. seuraaviin lakeihin, suunnitelmiin, linjauksiin ja perusteisiin:

- YK:n lasten oikeudet
- Perusopetuslaki (628/1198)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteet
- Orimattilan perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelma
- Opiskeluhohtosuunnitelma
- Oppimisen tuen suunnitelma
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön?
- Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi
- Alueellinen ja Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Hyvinvointiohjelma
- Järjestyssäännöt
- Kurinpito- ja puuttumiskeinot
- Päijät-Hämeen poissaoloihin puuttumisen malli
- Kaupungin yhtenäiset wilma-merkinnät

2. Kiusaamisen määritelmä

”Kiusaamista on se, kun yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa tai pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua” ([Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa | Opetushallitus](#)) Kiusaaminen on siis puolustuskyvyttömän oppilaan tahallista vahingoittamista. Se on toistuvaa, tietoista vallankäyttöä. Kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä. Näiden ominaispiirteiden vuoksi kiusaamistilanteeseen puuttuminen edellyttää siis erilaisia toimintatapoja kuin yksittäiseen kinasteluun tai riitatilanteeseen puuttuminen.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos määrittelee Kouluterveyskyselyssä kiusaamisen seuraavasti: kiusaamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamiseksi on määritelty myös oppilaaseen kohdistuva toistuva kiusoittelu sellaisella tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamisena ei kuitenkaan pidetä sitä, jos kaksi samanvahvuista oppilasta riitelee. (THL 2019a.)

Kiusaaminen on ryhmäilmiö. Ryhmäilmiöllä kiusaamistilanteissa tarkoitetaan sitä, että jotkut kiusaavat konkreettisesti ja toiset mahdollistavat tämän. Ryhmän passiivinen hyväksyntä vaikuttaa kiusaamisen jatkumiseen. Kiusaamisella tavoitellaan usein valtaa, näkyvyyttä tai statusta ja se voidaan kokea monissa ryhmissä sosiaalisesti palkitsevana ([isen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti](#)). Kiusaamisen määritelmästä riippumatta yhteistä niille on se, että ryhmä luo kiusaamiselle olosuhteet. Se on ryhmäilmiö, joka liittyy ryhmämekanismeihin ja vuorovaikutukseen (Salmivalli, 1998).

Kiusaaminen koskettaa muitakin kuin vain kiusaajaa ja kiusattua, uhria. Edellä mainittujen lisäksi ryhmän jäsenten rooleja kiusaamistilanteessa ovat apuri, vahvistaja, puolustaja, ulkopuolinen ja mahdollistaja (Salmivalli, 1998).

Kiusaamisen määrittelyä haastaa se, että aikuiset ja lapset saattavat käsittää kiusaamistilanteen eri tavoin. Tutkimukset osoittavatkin, että aikuisilla ja lapsilla on usein keskenään ristiriitainen ymmärrys kiusaamisesta ilmiönä. Lisäksi kiusaamisen määrittelyä haastaa se, että eri osapuolet saattavat kokea tilanteet eri tavoin ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

2.1 Kiusaamisen muodot

Kiusaamista voidaan jakaa monella tapaa. Seuraava jaottelu on mukailtu KIUSAAMISEN VASTAINEN TYÖ KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA- oppaasta.

Sanallinen kiusaaminen

- nimittely, haukkuminen
- pilkkaaminen
- toisen naurunalaiseksi tekeminen
- hännääminen
- lälättely
- syrjivä kiusaaminen
- seksuaalinen häirintä

Fyysinen kiusaaminen

- töniminen
- lyöminen
- kamppaaminen
- nipistely

- potkiminen
- esineillä toisen satuttaminen (esim. heittäminen)
- seksuaalinen häirintä

Omaisuuksiin kohdistuva kiusaaminen

- tavaroiden ottaminen
- tavaroiden tahallinen tuhoaminen

Epäsuora kiusaaminen ja psyykkinen kiusaaminen

- ryhmän jäsenten manipulointi
- ilkeiden juorujen tai valheiden levittäminen
- ryhmän ulkopuolelle sulkeminen
- uhkailu
- kiristäminen
- ilveily
- selän takan puhuminen/puhumatta jättäminen
- seksuaalinen häirintä

Verkossa tapahtuva kiusaaminen (verkkokiusaaminen), internetissä tai siihen liitettyjen

laitteiden välityksellä tapahtuvaa kiusaamista

- toisen kuvan julkaiseminen verkossa ilman lupaa
- yksityisyyttä loukkaavien kommenttien laittaminen
- uhkaukset, pelottelu
- nolaaminen
- valheiden levittäminen
- toisena henkilönä esiintyminen
- seksuaalinen häirintä

2.2 Kiusaaminen rikoksena

Kiusaaminen on rikollista toimintaa, kun se täyttää lainsäädännössä rikokselle asetetut tunnusmerkit. Muun muassa kunnianloukkaukseen, seksuaaliseen häirintään, laittomaan uhkaukseen, lievään pahoinpitelyyn ja pahoinpitelyyn liittyviä lakipykäläitä voidaan soveltaa kiusaamisen yhteydessä. Myös kiusaajan rikoskumppanina, avunantajana ja yllyttäjänä toimiminen ovat lain mukaan rangaistavia tekoja. ([Kiusaaminen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)) Verkossa tapahtuvia kiusaamiseen liittyviä rikoksia voivat olla identiteettivarkaus, viestintärauhan rikkominen tai tietoliikenteen häirintä. Kiusaaminen voi ilmetä myös kiusatun omaisuuteen kohdistuvana vahingontekona, varkautena tai kiristyskutenä, jolloin se myös täyttää rikoksen piirteet. Pahimmillaan kiusaamiseen voi liittyä vainoamista, pahoinpitelyä tai seksuaalirikoksia ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#)).

Rikosoikeudellinen rangaistusvastuu alkaa, kun tekijä täyttää 15 vuotta ja hänen todetaan olleen syyntakeinen tekoonsa. Vahingonkorvausvelvollisuudessa ei ole alaikäraja, joten myös alle 15-vuotias on vahingonkorvausvelvollinen tekemästään vahingosta ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

2.3 Kiusaamisen seuraukset

Kiusaamisen ehkäiseminen on ensiarvoisen tärkeää lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Kiusaaminen voi vaikuttaa kiusattuun, kiusaajaan, mutta myös ympärillä oleviin lapsiin/nuoriin. Kiusaaminen (kiusaaja, kiusattu) on yhteydessä lapsen identiteetin muotoutumiseen ja sillä voi olla aikuisikään asti vaikuttavia seurauksia. Kiusatuksi tuleminen lisää turvattomuuden tunnetta ja uhkaa myös yksilön terveyttä, hyvinvointia ja koulumotivaatiota. Kiusaamisella on yhteyttä myös nuorten mielenterveyteen sekä itsetunnon kehittymiseen. Usein kiusaamiseen liittyy lisäksi yksinäisyys sekä riskitekijänä että seurauksena. Kiusaamisella on yhteyttä myös lapsen ja nuoren kokemuksiin yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien](#)

[arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

2.4 Ilmoitusvelvollisuus

Koulun rehtorin tai opettajan velvollisuus on ilmoittaa tietoonsa tulleista koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja kohteena olleen oppilaan huoltajalle. Ilmoitusvelvollisuus koskee sekä epäiltyä että todettua kiusaamista.

3. Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta on määritelty perusopetuslaissa (POL 628/1998), oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014). Jokaisen oppilaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön on kirjattu perusopetuslakiin (POL 628/1998). Ennalta ehkäisy on parasta puuttumista kaikkeen epäasialliseen kohteluun kouluissa. (Kouluterveyskysely 2023: Kouluilla ja oppilaitoksilla on näköalapaikka lasten ja nuorten hyvinvointiin | Opetushallitus).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on määritelty tarkemmin opiskeluhuoltosuunnitelman sisältö. Opiskeluhuoltosuunnitelmaan tulee sisältyä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Siinä kuvataan kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen sekä näiden asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla. Suunnitelmassa kuvataan lisäksi yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, yhteistyö huoltajien ja tarvittaessa viranomaisten kanssa, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

3.1 Kiusaamisen ennaltaehkäisyä ohjaavia yleisiä periaatteita

Kiusaamista ennaltaehkäisevän työn lähtökohtana ovat lapsen perus- ja ihmisoikeudet, jota opetussuunnitelman perusteet normina ohjaavat. Opetussuunnitelma painottaa monin tavoin osallisuutta, koulun toimintakulttuuria, työrauhaa, hyvinvointia sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista. (OKM, 2018).

Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja puuttumisessa tärkeässä roolissa on **yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö**. Se luo edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Sen toteuttamiseen osallistuvat kaikki kouluyhteisön aikuiset mukaan lukien opiskeluhoollon palveluista vastaavat ammattilaiset. Yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö kohdistuu kouluyhteisöön, kouluympäristöön ja luokkaan tukien niiden hyvinvointia (OKM, 2018). Käsiteltäessä kiusaamista ryhmäilmiönä ryhmän **vuorovaikutussuhteisiin ja ryhmämekanismeihin vaikuttaminen** on olennainen tekijä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. **Toimintasuunnitelmat, tiedottaminen ja yhtenäiset käytänteet** ovat osa ennaltaehkäisevää toimintaa. Kouluissa pitää myös miettiä, mitä **rakenteellisia aukkoja** kiusaamiselle voi olla kuten välitunnit, tuntien alut ja loput sekä siirtymiset. Tärkeää on, että **toimitaan samanaikaisesti usealla tasolla**: koulu, luokka, perhe, oppilas. Tehokasta ennaltaehkäisevää toimintaa ovat **vuorovaikutustaitojen opetteleminen, ristiriitojen ratkaisutaitojen harjoittelu, mutta myös kiusaamisilmiön käsitteleminen oppilaiden kanssa** (OKM, 2018).

Kiusaamisen vastaisessa toiminnassa on tärkeää kiinnittää se osaksi **koulun rakenteita ja toimintakulttuuria**. Jotta kiusaamisen vastainen työ olisi tehokasta, tulee sen olla johdonmukaista ja systemaattista. Koulun **aikuiset vaikuttavat omalla toiminnallaan** (asenteet, sanat, puuttuminen) lasten ja nuorten toimintaan. Koulun henkilöstö osoittaa toiminnallaan oppilaille/opiskelijoille, miten kiusaamiseen suhtaudutaan ja millainen toiminta on hyväksyttävää. **Koulun johdolla** on tärkeä rooli opettajan työn tukemisessa, suuntaviivojen luomisessa sekä koulun toimintakulttuurin kehittämisessä. Tärkeää on, että

sekä henkilökunta että oppilaat/opiskelijat ovat **tietoisia siitä, kuinka kiusaamiseen liittyvissä asioissa toimitaan** ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

Kiusaamisen ehkäisemisen kannalta on tärkeää **puuttua epäasialliseen kohteluun heti** sen ilmetessä, ennen kuin siitä alkaa tulla toistuvaa. Kouluissa voi mm. esiintyä oppilaiden välistä loukkaavaa kohtelua esim. ilkeät puheet ja ulkopuolelle jättäminen, joka voi vähitellen johtaa kiusaamiseen, jos siihen ei puututa ajoissa (MLL 2021).

Kiusaamiseen liittyvien roolien on todettu olevan pysyviä ja niistä irtautumisen olevan vaikeaa. Tämän vuoksi on tärkeää **opettaa lapsille ja nuorille rakentavia tapoja toimia ryhmässä** (Repo 2015). Koska kiusaaminen on usein ryhmäilmiö, kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää keskittyä koko ryhmän toimintaan sekä sen toimintatapojen muuttamiseen. Pitkittyessään kiusaaminen voi vaikuttaa koko ryhmän dynamiikkaan. ([Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#))

KiVa-koulu-ohjelma on kehitetty kiusaamista vastaan, sen ennaltaehkäisyyn. Siihen kuuluu oppitunteja, keskusteluja ja rooliharjoituksia. Tutkimusten mukaan kiusaaminen on vähentynyt KiVa-kouluohjelmaa käyttävissä luokissa (Helkama ym., 2020). Sillä pyritään vaikuttamaan vuorovaikutusmekanismeihin, yksilö- ja ryhmätasolla. Ryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen onkin todettu olevan yksi tehokkaimmista tavoista vähentää kiusaamista.

Kiusaamiseen puuttumisessa on tärkeää yhteiset suunnitelmat, käytännöt ja keinovalikoimat sekä niistä tiedottaminen. Rangaistuksiin keskittyvä kiusaamistilanteisiin puuttuminen on todettu vaikutuksiltaan tehottomaksi. Kiusaamiseen puuttumisen lisäksi olennaista on sen **seuranta**. Voidaan ajatella, että kiusaamiseen puuttuminen toimii myös

ennaltaehkäisevästi eli nuoret voivat luottaa siihen, että kiusaamiseen puututaan (OKM, 2018).

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuosina 2021-2022 kiusaamisten vastaisten menetelmien arvioinnin. Arviointiin osallistui n. 250 opettajaa, 12000 oppilasta ja yli 2000 huoltajaa. Arvioinnissa oli mukana suomalaisissa kouluissa käytössä olevat menetelmät, jotka kohdistuvat erilaisiin kiusaamisen vastaisiin toimiin ja erilaisiin tarpeisiin. Menetelmät olivat Gutsy Go, K-0, KiVa Koulu, Oulun tunne- ja turvataitokasvatus, Tukioppilastoiminta, Verso-sovittelu ja Vänelevsverksamhet. Menetelmiä arvioitiin käytettävyyden, juurrutettavuuden ja tuloksellisuuden mukaan. **Menetelmien arvioinnissa huomattiin, että erilaisten menetelmien juurtumista koulujen toimintakulttuuriin edesauttaa sitoutunut henkilöstö, johdon tuki sekä menetelmän sitominen osaksi koulun muuta toimintaa ja hyvinvointityötä.** Kiusaamista ennalta ehkäisevä työ vaatii kouluilta jatkuvaa tilanteiden seuraamista, kiusaamisen vastaisen toiminnan arvioimista ja kehittämistä (Rumpu, 2023).

Karvin (2023) tekemän arvioinnin perusteella on tehty suosituksia koulujen kiusaamisen vastaiseen työhön.

1. Kiusaamista ennalta ehkäisevä työ tulisi olla koko kouluyhteisön jäsenten tiedossa. Sen tulisi olla osa koulujen lukuvuosisuunnitelmaa. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavat käytänteet olisi hyvä näkyä lukuvuosisuunnitelmissa. Huoltajien ja oppilaiden tietoisuuteen kiusaamisilmiöstä ja sen vastaisista toimintatavoista tulee kiinnittää huomiota. Se on tärkeä osa kiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä.
2. Kiusaamiseen puuttumisen tapoja tulee tehdä näkyväksi, jotta oppilaat ja huoltajat tietävät, miten ilmi tulleeseen kiusaamiseen puututaan ja miten tilanteita selvitetään. Koulussa tulee olla yhtenäiset kaikkien tiedossa olevat toimintatavat.
3. Kiusaamisen vastaiseen työhön tulee olla varattu riittävästi aikaa. Johdon rooli on tärkeä henkilöstön kiusaamisen vastaisen toiminnan sitouttamisessa.
4. ja 5. menetelmiä tulee kehittää ja arvioida systemaattisesti.

6. Oppilaita tulisi osallistaa enemmän kiusaamisen vastaiseen työhön, sillä koulun ilmapiiri ja oppilaiden keskuudessa vallitsevat normit ovat keskeisiä kiusaamiseen vaikuttavia tekijöitä. Koulun tulee antaa mahdollisuuksia oppilaiden omalle toiminnalle, joka vahvistaa ryhmän/luokan/koulun keskuudessa kiusaamisen vastaista normia. Myös huoltajien roolia kiusaamisen vastaisessa työssä tulisi vahvistaa (Rumpu, 2023)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi on valmisteltu 2021-2022. Ohjelman toimenpiteinä ovat tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa, lainsäädäntöhanke turvallisen opiskeluympäristön turvaamiseksi, sitouttava kouluyhteistyö, henkilöstön ja johdon koulutus, kiusaamisen ehkäisyn sivusto, perusopetuksen oppimisyhteisöjen turvallisuuskulttuurin edistäminen, sairaalaopetuksen kehittäminen, kiusaamisen ehkäisemistä, hyvinvointia ja työrauhaa lisäävien menetelmien arvioiminen, saada Ankkuritoiminta vahvemmin osaksi koulujen ja oppilaitosten toimintaa, jengiytyisen ennalta ehkäiseminen edistämällä lasten ja nuorten myönteistä ryhmäytymistä, toisen asteen oppilaitosten yhteisöllisen toimintakulttuurin edistäminen, häirintäyhdyshenkilötoiminnan vahvistaminen korkeakouluissa ja nuorisotyön menetelmien ja toimintamallien jalkauttaminen kouluihin ja oppilaitoksiin (<https://okm.fi/kiusaamisen-ehkaisemisohjelma>)

Karvin (2023) tekemä kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi on osa opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmaa. Karvin arvioimista menetelmistä monet pohjautuvat ajatukseen kiusaamisesta ryhmäilmiönä. Menetelmien tavoitteena on vaikuttaa mm. tietoisuuteen kiusaamisesta, ryhmämekanismeihin, yksilöiden vuorovaikutukseen, ryhmäytymiseen, roolien tiedostamiseen ja purkamiseen.

3.2 Yksiköiden hyvinvointityö osana kiusaamisen ennaltaehkäisyä Orimattilassa

Yksiköiden hyvinvointityö pohjautuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Hyvinvointityön taustalla ovat myös mm. tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, poissaoloihin puuttumisen malli, toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi sekä alueellinen ja Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lisäksi OPS muutosmääräyksessä 1.8.2023 korostettiin yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuria. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, kouluun kiinnittymistä, hyvinvointia ja kestävää elämäntapaa. Keskittymällä hyvinvoinnin tukemiseen voidaan ehkäistä kiusaamista sekä muita kiusaamiseen limittyviä ilmiöitä kuten syrjintää, häirintää ja vihapuhetta.

[\(Kiusaaminen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto\)](#)

Laaja-alainen oppilaiden/opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen on yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Vahvistamalla koulussa ja lukiossa hyvinvointia tukevaa toimintakulttuuria, huolehditaan oppilaiden/opiskelijoiden ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnista. Koulu on kodin rinnalla lasten ja nuorten tärkein elinympäristö. Koulu on täten otollinen ympäristö kohdistaa kaikille lapsille ja nuorille mielenterveyttä edistäviä interventioita. Koulun turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen on osa jokaisen koulussa oppilaiden kanssa työskentelevän työtä. Kiusaamisen ennalta ehkäiseminen ja turvallisuuden edistäminen sisältyvät useisiin kohtiin opetussuunnitelmien perusteissa (arvopohja, laaja-alainen osaaminen, eri oppiaineiden tavoitteet/sisällöt). Kiusaamisen vastaisen työn kivijalan muodostavat koulun toimintakulttuuri, yhteisöllisyyden rakentaminen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen.

Orimattilan perusopetuksessa ja toisella asteella opetetaan hyvinvointitaitoja. Hyvinvointiohjelma kattaa lapsen koulupolun alakoulusta toiselle asteelle. Hyvinvointitunnit ovat osa kouluilla tehtävää hyvinvointityötä. Hyvinvointiohjelmassa ja hyvinvointiopetuksessa korostetaan turvallisen ryhmän ja ryhmäytämisen tärkeyttä hyvinvoinnin ja oppimisen näkökulmasta ikätasosta riippumatta. Turvallisen ryhmän

rakentaminen ja sen rakentumista vahvistavan vuorovaikutuskulttuurin luominen on tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä päivittäisissä ryhmätilanteissa.

3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy Orimattilassa

Erilaiset koulujen suunnitelmat ja toimenpideohjelmat

Koulujen järjestyssäännöt

Kurinpito- ja puuttumiskeinot

Poissaoloihin puuttumisen malli (30, 50, 70h)

Yhtenäiset wilma-merkinnät

Yhteisöllinen opiskeluhooltotyö

Koulujen hyvinvointityö/hyvinvointiopetus

Hyvinvointivastaavien ja hyvinvointikoordinaattorin tehtävät

Kaupungin ja koulun yhteiset pelisäännöt

Hyvinvointitunnit (Hyvis- tunti, Minä ja meidän luokka-tunti (MML), lukion hyvinvointitunti)

Seksuaalinen häirintä/Turvataidot opetuksessa

Välkkäritoiminta

Kummioppilastoiminta

Tukioppilastoiminta

Oppilas-/opiskelijakuntatoiminta

KiVa-koulu tunnit- ja toiminta

Mitä meille kuuluu-kyselyt

Kouluterveyskyselyt

Kiva-koulu –kyselyt

Muut hyvinvointiin liittyvät kyselyt

Yhteistyö koulunuorisotyön, etsivän nuorisotyön, nuorisotyön, poliisin sekä kolmannen sektorin kanssa

Yhteistyö huoltajien kanssa

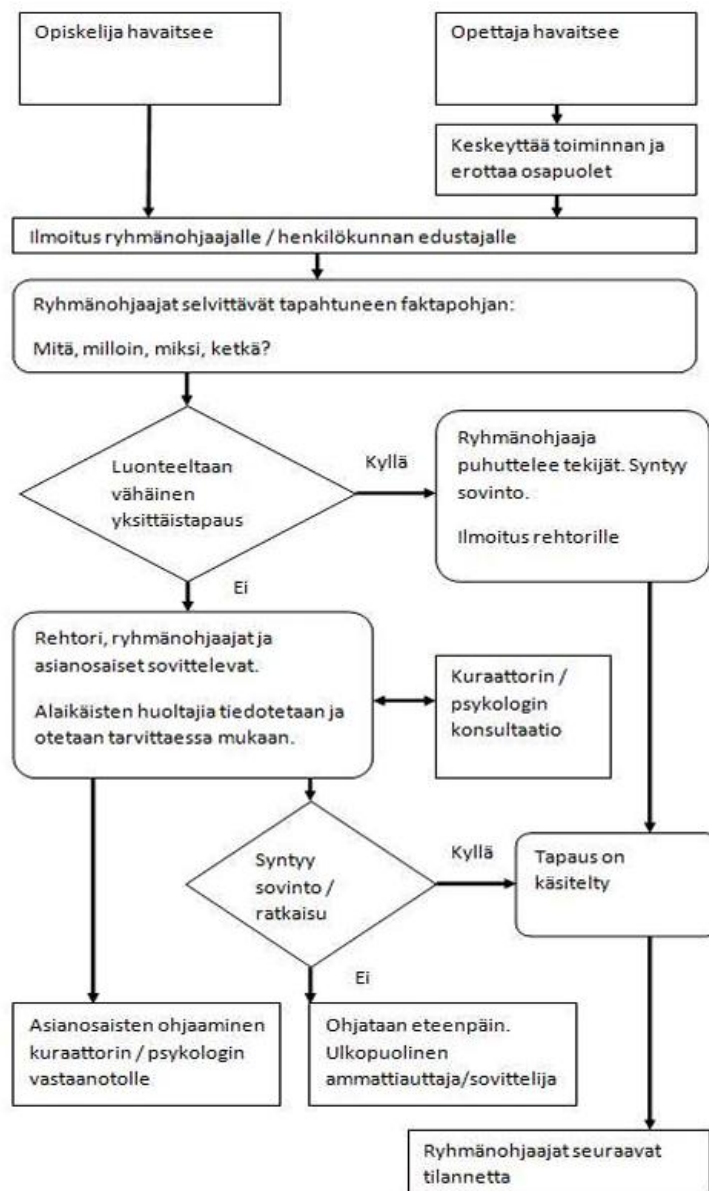
3.4 Kiusaamisen selvittely perusopetuksessa (KiVa-prosessi) ja lukiossa

Työryhmä/valitut henkilöt vastaavat KiVa-toiminnasta, kiusaamistilanteiden selvittelystä. He selvittävät yhteistyössä luokanopettajan/luokanvalvojan/aineenopettajan tai muun opettajan kanssa esiin tulevia kiusaamistapauksia. Tilannetta arvioidaan seulontalomakkeen avulla, ja se toimitetaan täytettynä KiVa-opettajille. Mikäli esikartoituksessa osoittautuu, että kyseessä ei ole kiusaamistilanne, luokanopettaja/luokanohjaaja/muu opettaja selvittää tilanteen. Mikäli esikartoituksessa osoittautuu, että kyseessä on kiusaamistilanne, KiVa-tiimi aloittaa seuraavat toimenpiteet:

1. KiVa-tiimi haastattelee asianosaiset oppilaat.
2. KiVa-tiimi järjestää sovittelun koululla asianosaisille ja tiedottaa asiasta kaikille asianosaisille huoltajille mahdollisimman pian, mielellään heti haastattelun jälkeen.
3. KiVa-tiimi järjestää tilanteen jälkiseurannan noin 2-viikkoa tapauksen selvittelystä.
4. Mikäli asia jatkuu, kutsutaan kaikki asianosaiset huoltajat ja rehtori kouluneuvotteluun kiusaamisen lopettamiseksi.
5. Rehtori kirjaa neuvottelussa sovitut toimenpiteet ja seuraa niiden toteutumista.
6. Mikäli kiusaaminen edelleen jatkuu:
 - Yksilökohtainen opiskeluhoitotyö
 - kurinpidolliset toimenpiteet (jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen koulusta erottaminen)
 - Poikkeavat opetusjärjestelyt
 - tapauksen selvittely siirretään poliisin Ankkuritiimin tai muun vastaavaan tahon hoidettavaksi.
 - Joissakin, esim. fyysistä väkivaltaa sisältävissä tapauksissa ryhdytään rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin.

LUKIO Toimintaohjeet ongelmatilanteissa (kiusaaminen, syrjintä, häirintä)

3.5 Apua kiusaamiseen

- [Onks tää normaalia? – Apua nuorille – Huolitesti, videoita ja chat](#)
- [Nuorille - Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)
- [Nuortennetti | MLL](#)
- [Tukikeskus Valopilkku/Harjulan Setlementti ry](#)
- [Nuoret | Mielenterveystalo.fi](#)
- [Koulukiusaaminen.fi | Tietoa ja apua koulukiusatuille](#)

3.6 Linkkejä ja vinkkejä

[Toimi näin kiusaamistilanteessa Oppilaat A4](#)

[Toimi näin kiusaamistilanteessa Opettajat A4 \(vanhemmat\)](#)

[Kiusaamisen vastainen työ | Opetushallitus](#)

[Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa | Opetushallitus](#)

[Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti - Valto](#)

[Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa](#)

KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Tutkimusten mukaan kiusaamisen ennaltaehkäisyn vahvoja tukitoimia ovat

- Yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö (mm. toimintakulttuurin kehittäminen): yksiköissä tehtävät suunnitelmat
- Vuorovaikutussuhteisiin ja ryhmämekanismeihin vaikuttaminen: arkitilanteet, hyvinvointitunnit
- Toimintasuunnitelmat (mm. opiskeluhuoltosuunnitelma, kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, hyvinvointiopetuksen suunnitelma, koulun ja luokan järjestyssäännöt)
- Tiedotetaan lapsia huoltajia ja henkilökuntaa kiusaamisen teoriasta ja koulun/ kaupungin ennaltaehkäisevistä toimintatavoista sekä kiusaamiseen puuttumisen toimintatavoista (syyslukukauden alkupuolella)
- Yhteisten pelisääntöjen ja käytänteiden mukaan toimiminen --> syyslukukaudella huolehdittava, että nämä ovat kaikkien tiedossa --> jokaisella on velvollisuus puuttua epäasialliseen käyttäytymiseen
- Valitaan toimintatavat, jotka eivät mahdollista syrjäytymistä tai kiusaamista
- Aikuisen ennaltaehkäisevä toiminta mahdollisissa kiusaamistilanteissa esim. siirtymät ja välitunneilta luokkiin tulemiset: rakenteelliset aukko paikat on tilkitty
- Toimitaan samanaikaisesti monella tasolla: koulu, luokka, perhe, oppilas/opiskelija
- Vuorovaikutustaitojen opetteleminen, ristiriitojen ratkaisutaitojen harjoittelu, kiusaamisilmiön käsitteleminen oppilaiden kanssa
- Ryhmäytymisestä huolehtiminen koko lukuvuoden ajan (turvallinen ryhmä)
--> aloitettava heti syyslukukauden alussa
- Oppilaiden osallistaminen kiusaamista ennaltaehkäisevään toimintaan
- Johdon tuki
- Painotetaan yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa kaikessa koulutyössä

- Pidetään säännöllisesti yhteyttä huoltajiin. Aloitetaan yhteydenpito lukuvuoden alussa positiivisilla tiedottamisilla jne.
- Ilmoitetaan huoltajille mahdollisesta kiusaamisesta matalalla kynnyksellä.
- Ennalta ehkäiseviä menetelmiä tulee kehittää ja arvioida systemaattisesti

Lähteet

Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvuori, J., Lönnqvist, J-E., Hankonen, N., Renvik, T.A., Jasinskaja-Lahti, I & Lipponen, J. 2020. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Edita. Keuruu.

[Kiusaaminen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)

[Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus](#)

Kouluterveyskysely 2023: Kouluilla ja oppilaitoksilla on näköalapaikka lasten ja nuorten hyvinvointiin. Opetushallitus.

MLL (2021). MLL:n hyvinvointikyselyn raportti vuosilta 2018–2020. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. https://cdn.mll.fi/prod/2021/01/02050454/hyvinvointikyselyn-raportti-28.1.2021-final_v.4.pdf

OKM. 2018. Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. [isen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti](#)

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-Kustannus.

Rumpu, N., Markkanen, E-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M. & Sainio M. 2023. Kiusaamisten vastaisten menetelmien arviointi. Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2023. Karvi.

Opetushallitus. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. [Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa | Opetushallitus](#)

Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Gaudeamus. Tampere.

THL (2019a). Kouluterveyskyselyn tulokset 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>